ANALÝZA TEORIE VLASTNICKÝCH PRÁV

Karel Zeman*

Abstract

Theory of Ownership Rights Analysis

Liberal ownership rights are the essential basis of proper functioning of market economy, therefore the theory of ownership rights can also be considered the basis of theories governing all the areas of market economy functioning. The currentness of the presented issues in the Czech Republic has been rapidly increasing lately, with regard to the expanding erosion of ownership rights set democratically after 1989. The aim of this paper is to present the results of long-term research in renowned economic magazines, to draw attention to the extraordinarily current nature of the discussed issues determined by increasing instability of ownership rights in the Czech Republic in recent years and to promote an expert discussion of this topic in various economic and legal circles.

Keywords: ownership rights theory, ownership protection, ownership rights erosion, effective resource allocation, transaction costs, externalities, exclusion of others from consumption

JEL Classification: B31, D23, Q15

Úvod

Československo bylo státem, kde došlo v letech 1938–1989 k největší deformaci a omezení vlastnických práv z celé střední a východní Evropy. Narovnání těchto deformací bylo jedním z hlavních cílů transformace národního hospodářství a ekonomiky České republiky. Velmi rozsáhlá medializace transformace vlastnických práv v ČR vyvolala obecně u laické i odborné veřejnosti dojem, že se podařilo vlastnická práva uvést do standardního stavu jako v ostatních vyspělých ekonomikách a že **tento stav je trvalý a neměnný**.

Aktuálnost řešené problematiky je nesporná vzhledem k tomu, že výzkum v uplynulých letech a zejména v současné době prokázal, že stabilita právní jistoty vlastnických práv v České republice není již taková, jaká byla cca do roku 2010, což je determinováno příklady níže uvedených faktorů:

* Karel Zeman (karelzeman@email.cz), Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta.

Prvním determinantem je **zákon o církevních restitucích**, který se vyznačuje ekonomickými a právními asymetriemi, které zvýhodňují úzký okruh oprávněných osob a destabilizují právní jistotu vlastnických práv ostatních vlastníků.

Dalším faktorem je **nekonzistentní rozhodování soudů a orgánů ve správním řízení**, které na základě schválení zákona o církevních restitucích mění dosavadní rozhodovací praxi a např. ruší vlastnická práva nabyvatelům majetku z privatizačního procesu bez ohledu na to, že tento majetek vlastní déle než 20 let. Tento zásah do vlastnických práv je v zemích s tradičním právním systémem absolutně nemožný. Jestliže stát jednou převedl vlastnické právo na privátního vlastníka, je absurdní, aby mu jej po 25 letech zrušil bez ohledu na právní, ekonomické a morální důsledky těchto vládních selhání.

Třetím příkladem eroze liberálních vlastnických práv v ČR v rozporu s tím, jak je vnímají níže uvedené světové ekonomické celebrity, jsou **některá ustanovení občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.:**

"§2249

- (1) ... může pronajímate l... navrhnout nájemci zvýšení nájemného...*
- (3) ... nesdělí-li nájemce... že se zvýšením nájemného souhlasí, má pronajímatel právo... aby výši nájemného určil soud."*

Zcela absurdní a mimo jakékoli liberální chápání vlastnických práv je odst. 4, §2249, který uděluje nájemci právo navrhnout snížení nájemného, a pokud pronajímatel se snížením nájmu nesouhlasí, musí ve lhůtě 3 měsíců podat žalobu příslušnému soudu, aby výši nájemného určil soud.

Vlastník nemovitosti je v současné době v ČR diskriminován ve stanovení tržního nájemného, protože dle velmi kritizovaného, právně nevydařeného občanského zákoníku musí vlastníkov s výší nájemného udělit souhlas nájemce. Jedná se o učebnicový příklad státního zásahu do vytváření efektivní alokace zdrojů, která by měla vyplývat z vlastnického práva. Toho si ostatně byli vědomi již staří Římané, protože jednou ze základních premis starořímského práva byla *usus fructus* neboli právo vlastníka k výnosům.

Posledním determinantem je **příprava diskriminačního zákona o nabývání vlastnictví k zemědělským pozemkům**. V současné době je v paragrafovém znění připraven diskriminační zákon o nabývání vlastnictví k zemědělským pozemkům, ve kterém je např. uvedeno:

„§ 4 Postup při nabývání vlastnictví k zemědělskému pozemku

- (1) Vlastník ..., převede zemědělský pozemek ... pouze takovému zemědělskému subjektu, který splňuje podmínku ...*
- (2) Převodce může zemědělský pozemek převést bez splnění podmínek podle odstavců 4–9 a podle §5 a §6 do vlastnictví pouze:*
 - a) osobě, která je aktivním zemědělcem, je zemědělským podnikatelem, obhospodařuje zemědělskou půdu ... a je nájemcem nebo pachtýřem daného pozemku ...“*

Restituentovi, kterému byl státem vydán majetek, jež nemohl 50 let užívat, má být nyní zabráněno v nezávislém a svobodném prodeji tohoto majetku na jemu určeného nabyvatele.

Cílem tohoto textu je prezentovat výsledky výzkumu současného teoretického stavu poznání řešení problematiky ve světových renomovaných ekonomických časopisech, upozornit na publikační nedostatečnost této problematiky v odborných zdrojích v ČR, vyprovokovat diskusi na relevantní úrovni na toto téma v odborných kruzích ekonomie a práva a v neposlední řadě upozornit na mimořádnou aktuálnost řešení problematiky v současné době s ohledem na vzrůstající nestabilitu vlastnických práv v ČR v posledních letech vyvolávanou zájmovými skupinami ve snaze asymetricky upravit vlastnická práva ve svůj prospěch a přivlastnit si tím alokaci zdrojů na úkor ostatních.

S ohledem na přípustný rozsah tohoto odborného článku jsou prezentovány pouze nejvhodnější texty, které však poskytují ucelený přehled o současném stavu poznání řešení problematiky ve světě.

Současný stav poznání o řešení problematice

Autor tohoto článku při výzkumu takto rozsáhlého portfolia zdrojů postupně dospěl k závěru, že je vhodné autory, kteří se do značné míry názorově shodují, rozřadit do čtyř následujících kategorií:

1. kategorie – autoři akceptující neoklasické pojetí s tím, že struktura vlastnických práv by měla vytvářet efektivní alokace zdrojů a identifikují několik základních premis.

Tietenberg akceptuje neoklasickou premisu a navrhuje, že efektivní struktura vlastnických práv by měla vytvářet efektivní alokace zdrojů, a identifikuje čtyři nezbytné charakteristiky vlastnických práv: (1) univerzalita – všechny zdroje jsou vlastněny soukromě a všechny nároky jsou zcela specifikované; (2) exkluzivita – všechny výnosy a náklady jako výsledek vlastnictví a užívání zdrojů by měly připadnout vlastníkově a poté přímo nebo nepřímo prodejem ostatním; (3) přenositelnost – všechna vlastnická práva by měla být přenositelná z jednoho vlastníka na druhého při dobrovolné směně; (4) vynutitelnost – vlastnická práva by měla být chráněna před nedobrovolnou konfiskací nebo neoprávněným zásahem ostatních (Prasad, 2003).

Tietenbergův rámec je velmi podobný tomu, který navrhl Randall, který rovněž vytyčil čtyři podmínky pro efektivní alokaci zdrojů, a to celkovou, exkluzivní, přenositelnou a vynutitelnou. Posner poskytuje tři podmínky pro efektivní vlastnická práva, které zahrnují univerzalitu, exkluzivitu a přenositelnost. Tyto velmi podobné rámce jsou významné z hlediska zdrojů, tzn., že pokud probíhá směna v rámci těchto podmínek, budou zdroje alokovány v souladu s nejvyšší hodnotou koncových uživatelů. Podle Tietenberga může analýza struktury vlastnických práv odhalit, že selhání jedné nebo více podmínek působuje neefektivní alokace zdrojů (Prasad, 2003).

Definice vlastnictví poskytnutá Furubotonom a Pejovicem, kdy vlastnická práva jsou vztahy mezi lidmi, které se objevují díky vzácným statkům a jejich užití, je konzistentní s římským právem, zvykovým právem, díly Karla Marxe a novou institucionální

ekonomií (vlastnických práv). Tato definice neodděluje lidská práva od vlastnických, avšak právo volit a mluvit je právem každého, a tedy nutným lidským právem. Pokud je vlastnictví omezeno legislativně, ústavy nebo další instituce budou mít seriózní odezvu na druh ekonomické aktivity, kterou může jedinec nebo firma provádět (Prasad, 2003).

Honore chápe vlastnická práva jako svazek 11 práv: (1) vlastnit, (2) užívat, (3) řídit, (4) získat příjem, (5) spotřebovat nebo zničit, (6) být si jistý vlastnictvím, (7) převést majetek, (8) mít práva v čase vytrvat, (9) nezneužívat vlastnictví jiného, (10) být odpovědný za zrušení vlastnictví v případech zadlužení nebo insolvence, (11) respektovat jakékoli reziduální nároky, které k vlastnictví mohou mít ostatní (Faraci, 2014).

Podle Huma jsou vlastnická práva legitimní pouze v situacích, kdy jsou nutná. To přirozeně vyvolává otázku, kdy jsou vlastnická práva nutná? Hume odpovídá na to, kdy vlastnická práva nutná nejsou, a to v případech, kdy užití nebo vlastnění statku jednou stranou nepůsobí nebo nepředstavuje škodu ostatním. Pokud má každý dostatek daného statku, škoda není možná. Vlastnická práva jsou tedy nutná jen proto, abychom se vyhnuli škodě, která je výsledkem užívání nebo vlastnění statku jednou stranou oproti druhé. (Faraci, 2014).

Vlastnická práva umožňují soukromým osobám nebo skupinám ovládat zdroje, které by jinak mohly být řízeny politicky. To, že tato práva (používat, prodat, pronajmout, mít zisk a vyloučit ostatní) existují a jsou rozpoznávána, znamená, že vládci umožňují ostatním lidem uplatňovat kontrolu nad zdroji. O právech přemýšlíme jako o kombinaci povinností a nároků, jejichž náplní je, že vlastník si může nárokovat a ostatní by měli respektovat. Proti tvrzení, že vlastnictví je nepřirozené, se zastánci přirozených práv můžou jen odvolávat autoritám, což nevede k výsledku, pokud jsou autority v rozporu. A pokud by vlastnická práva „měla“ existovat, ale historicky nejsou, tvrzení, že existence je potenciální, si žádá otázky, protože nenabízí vysvětlení, co tvoří tu potencialitu. Pro vlastníky znamená postulát 1 (političtí aktéři maximalizují užitek), že nedostatek je nutný pro vznik práv. Pokud jsou statky volné, racionální majitelé se zřeknou vlastnictví, pokud to je možné. Ale pokud statky, jako země nebo svoboda vyjadřování, jsou nedostatkové, a tedy stojí za to je vlastnit, majitelé si práva nad nimi chrání. Pro nevlastníky tento postulát znamená, že respektují právo, pokud je čistý zisk z respektování, pokud je vůbec nějaký, větší než čistý zisk (zahrnující náklady z potrestání) z jeho nerespektování (Riker–Sened, 1991).

Alchian a Demsetz (1973) se zaměřují na předmět vlastnictví, kterým jsou práva k užití zdrojů zahrnující i tělo a mysl, přičemž tato práva jsou vždy vymezená, i když často zákazem určitých akcí. Vlastnit půdu obvykle znamená mít právo obdělávat (resp. neobdělávat) a těžit půdu, nabídnout tato práva k prodeji atd., ale neznamená to mít právo házet půdu na kolemjdoucí, použít ji na změnu průběhu proudu nebo nutit někoho koupit ji. To, co je vlastněno, jsou společensky rozpoznatelná práva na činnost.

Síla, se kterou jsou práva vlastněna, může být definována rozsahem, ve kterém rozhodnutí majitele o způsobu použití zdroje ve skutečnosti určuje jeho užití. Pokud vlastníková volba, jak by se s určitým právem mělo zacházet, ve skutečnosti dominuje rozhodovacímu procesu, který řídí současné využití, lze říci, že majitel zcela vlastní zvláštní

uvažované právo. Jako příklad lze uvést, že člověk může mít absolutní právo trhat jablka ze stromu, ale není oprávněn strom prořezávat (Alchian–Demsetz, 1973).

Vlastnické zájmy na stejný zdroj může nárokovat více subjektů. Jedna strana může vlastnit právo obdělávat půdu, zatímco jiná (pravděpodobně stát) může vlastnit věcné břemeno přecházet nebo jinak užívat půdu pro speciální účely. Není to zdroj sám, který je vlastněn, je to soubor nebo část práv k užívání zdroje, který je vlastněn. Ve svém původním významu vlastnictví výhradně odkazovalo na právo, titul nebo zájem a zdroje nemohly být identifikovány jako vlastnictví víc, než že mohly být identifikovány jako právo, titul nebo zájem (Alchian–Demsetz, 1973).

Alchian a Demsetz (1973) si pokládají dvě důležité otázky týkající se struktury vlastnických práv. První se ptá, jaká vlastnická práva existují? Ve společnosti může existovat zvláštní právo k užití, které předtím neexistovalo, nebo které neexistuje v jiných společnostech. Druhá otázka obrací pozornost k faktu, že identita vlastníků práv se může lišit. Pravděpodobně nejdůležitější vlastnické rozlišení je mezi státním (veřejným) vlastnictvím a soukromým vlastnictvím. Netřeba podotýkat, že klasifikace sociálních systémů podle stupně centralizace řízení je úzce spojená se stupněm, ve kterém jsou vlastnická práva vlastněna výhradně státem.

Všichni soukromí vlastníci mají silné motivace užívat svá vlastnická práva co nejvhodnějším způsobem. Za určitých podmínek se tato aproximace zdá být velmi dobrá, přičemž nejdůležitější podmínkou je, že náklady transakcí jsou zanedbatelné. V tomto případě bude snadné pro ty, kteří mohou zdroje převést do jejich nejvhodnějšího užití, kontaktovat a vyjednávat s osobami, které v současnosti vlastní práva k takovým zdrojům. Pokud náklady transakcí nejsou zanedbatelné, úprava identity vlastníků práv může mít alokační efekty, protože vyjednávání o jedinečném užití zdrojů může být potlačené pozitivními transakčními náklady (Alchian – Demsetz, 1973).

Leblang (1996) vysvětluje, že pokud má jedinec vlastnické právo nad něčím, v právním a praktickém smyslu to znamená, že tomuto jedinci daná věc patří a ostatní se podle toho budou chovat. Specifičtěji řečeno, jedinec má vlastnické právo nad něčím, pokud má právo s majetkem nakládat, spotřebovávat a převést (resp. prodat). Vlastnická práva musí předcházet ekonomickému růstu, protože soukromá vlastnická práva poskytují pobídky nutné k produkci a směně, čímž přispívají ke stabilizaci individuálního očekávání o chování ostatních. Protože preference nejsou uniformní pro všechny jedince, tržní selhání může být výsledkem jakéhokoli množství případů zahrnující asymetrie informací, pobídky k vyhýbání se povinností, podvádění a motivy pro černé pasažéry. Vlastnická práva pomáhají zmírnit tato rizika poskytnutím institucionálních omezení a ujasněním parametrů směny a řeší problém kooperace bez změny preferencí výstupu jedinců, namísto změny jedincových očekávání o činnosti druhých.

Olson upozorňuje, že bez vlády neexistuje žádné soukromé vlastnictví. Jedinci potřebují pevnou a bezpečnou vládu respektující individuální práva, která jsou ale artefaktem speciálního nastavení vládních institucí. Pevné demokratické společnosti jsou dle Olsona takové, v nichž se s jistotou očekává, že individuální práva k vlastnictví a smlouvy budou trvat napříč generacemi (Leblang, 1996).

Podle ideologie rakouských ekonomů vlastnické právo neznamená, že člověk má pouze právní titul k něčemu, ale rovněž že má morální závazek k něčemu. Většina ekonomů ovšem cítí něco víc, cosi jako emocionální reakci. Pokud jsou naděje nebo očekávání definována jako vlastnické právo, pak naděje nebo očekávání nese jakousi nadřazenost nad ostatními nadějemi a očekáváními (Mayhew, 1985).

Pokud, jak říká Demsetz, je primární funkcí vlastnických práv přispět k dosažení větší internalizace externalit a pokud lze jedincům důvěřovat, že budou své vlastnictví řídit efektivně, pak světově rozšířená efektivita a laskavost může být dosažena redefinováním vlastnických práv. Neefektivita nebo problémy jsou důsledkem neadekvátně specifikovaných vlastnických práv, avšak veškeré způsoby mohou být vysvětleny a jakékoli druhy problémů vyřešeny. Žádná další analýza tedy není potřeba, pokud je problémem nedostatečná specifikace nebo špatné vymezení vlastnických práv (Mayhew, 1985).

Anglosaské zvykové právo, jak poukazuje Coase, dlouho uznávalo principy v prisuzování vlastnických práv. Ekonomům pouze zbývá uznat, že většina vládních zásahů, které jsou potřeba k úpravě technických externalit, představuje připsání vlastnických práv straně s vyššími transakčními náklady. Demsetz popsal důvody, proč se vlastnická práva vyvinula z komunálních práv. Vzhledem k podmínkám neomezených zdrojů neexistuje žádná jiná potřeba než neomezené komunální vlastnictví, protože žádné významné externality zde neexistují. Jak se rozvíjí vzácnost a jak se zhoršují externality (např. neexistuje žádná motivace, aby jedinec snížil svoji spotřebu komunálních zdrojů), je mnohem efektivnější vyvinout systém tržně regulovaných vlastnických práv. Tato efektivita je částečně odvozena z externality spojené s nadužíváním zdrojů (tj. nebudeš nadužívat zdroje, které vlastníš) a z jednoduchosti bilaterálního vyjednávání o jednomyslnosti s ohledem na zbývající externality (tj. druhy externalit, o kterých mluvil Coase). Calabressi a Melamed rozšířili Coasovu analýzu v typologii různých metod ochrany nároků: vlastnická práva (nároky, které musejí být obchodovány v dobrovolných směnách), pravidla odpovědnosti (strana, která se snaží zrušit závazek, který musí být zaplacen objektivně stanovenou hodnotou) a nezczizitelné nároky (právo, které nemůže být předmětem tržních transakcí). Coasův závěr, že alokace zdrojů bude neměnná i přes lišící se přidělení vlastnických práv s nulovými transakčními náklady, předpokládá, že neexistují žádné významné příjmové efekty, které mění mezní preferenční funkce jednatelů. Pokud lišící se přiřazení vlastnických práv ovlivní bohatství jednatele, ovlivní také množství, které je ochotný platit za internalizaci externality. V situacích, kde je užitá síla, jsou vlastnická práva implicitně rozpoznatelná, a narušitelé jsou ochotni zajít daleko, když tvrdí, že neporušují legitimní nároky (Conybeare, 1980).

Problém poskytování veřejných statků je jednoduše případem vysokých transakčních nákladů, které mohou být řešeny připsáním vlastnického práva straně s vyššími transakčními náklady. Pokud tedy velká síla vyjednává s menší mocí, záležitost může zaujmout charakter veřejného statku pro posledně jmenované a rostoucí transakční náklady až k hodnotě, kdy nebude možné obchodovat, pokud mají vlastnická práva velkou moc. Některé z hlavních mezinárodních problémů veřejných statků by mohly být vyřešeny tímto stylem (např. užití moře, nukleární rozšiřování, znečištění). Skutečný problém

ovšem nastává tam, kde není protějšek, kterému může být odpovědnost připsána (Conybeare, 1980).

Hlavní závěry teorie vlastnických práv odvozené z Coaseho originálního tvrzení jsou, že vlastnická práva by měla být alokována na bázi relativních transakčních nákladů a že tato role může být vhodným omezením našich potřeb vládních zásahů. K tomuto principu existují teoretické i praktické námitky (např. problémy rovnosti, vymáhání, veřejné statky), avšak většina z nich může být vyřešena prostředky přímé alokace zdrojů průmyslovými organizacemi (Conybeare, 1980).

Objevující se vlastnická práva představují poměrně stabilní a dobře stanovené zákony a zvyky rozhodující o právech k zemi (Besley, 1995).

Jongwook a Mahoney (2005) rozlišují klasické a moderní pojetí vlastnických práv. Klasická teorie vlastnických práv předpokládá větší pozornost historickému a institucionálnímu kontextu, který tvaruje vlastnická práva, čímž vede k získání práva na pobídky. Moderní verze teorie vlastnických práv, využívající pokročilé matematické nástroje, se pokouší stylizovat modelování vlastnictví a motivačních struktur. Významným zjištěním je, že různé specifikace vlastnických práv vzrůstají jako odpověď na ekonomický problém alokace vzácných zdrojů a převládající specifikace vlastnických práv ovlivňuje ekonomické chování a ekonomické výstupy. Nezbytné je porovnávací institucionální posouzení ekonomických nákladů a výnosu každé specifikace vlastnických práv.

Vlastnická práva definují povahu schváleného lidského chování neboli norem chování. Takovéto schválené chování udává lidem právo používat zdroje v rámci „třídy nezakázaných užití“, kdy vlastnická práva jsou práva jednotlivců používat zdroje podporované mocí etikety, společenských zvyklostí, ignorací a formálními právně podloženými zákony podporovanými stavu moci, násilí nebo trestu (Jongwook–Mahoney, 2005).

Všechny ekonomické aktivity zahrnující obchod a produkci jsou směnou svazků vlastnických práv. Vlastnická práva jsou práva užívat, získávat příjem a přenášet nebo směňovat aktiva a zdroje (Jongwook–Mahoney, 2005).

Teorie vlastnických práv klade větší důraz na prvky, jako jsou ekonomické zájmy a ekonomický dopad distribučních konfliktů na počáteční rozdělení vlastnických práv. Teorie vlastnických práv vidí zdroje nedokonalostí na trhu jako nejasně definovaná a/ nebo nejistá vlastnická práva. Nejasně definovaná vlastnická práva jsou práva, která nebyla připsána smluvní straně s ekonomickými motivacemi a schopností maximalizovat užitek zdroje, zatímco nejistá vlastnická práva jsou práva, která mohou být přivlastněna ostatními (Jongwook–Mahoney, 2005).

Samuels (1999) shrnul závěry vlastnictví do deseti bodů: (1) Soukromé vlastnictví na sebe bere mnohonásobné a vysoce pestré formy. (2) Tyto formy nejsou ontologicky dány, ale je součástí institucionální struktury společnosti, a produkt představuje trvající výstavbu společnosti. (3) Soukromé vlastnictví existuje v rámci mnohonásobných a vysoce pestrých kulturních a institucionálních komplexů a politik. Vlastnictví je částí rozsáhlého systému společenských a kulturních vztahů a materiálních souvislostí. (4) Soukromé vlastnictví vždy existuje a vzájemně se ovlivňuje s nevlastnickými formami v rozhodování, politice a řízení. Vlastnictví je částí celkového systému vládnutí

ve společnosti. Vlastnictví jako část celkové mocenské struktury společnosti je současně závislou i nezávislou proměnnou. (5) Vlastnické uspořádání podstupuje souvislou změnu, kde proces změny nutí zkoušet vybraná současná uspořádání (a jinak zaručit absolutistické legitimní prohlášení) nepopisuje mimořádnou skutečnost, ale funkci k mobilizaci politické psychologie. (6) Rozšíření liberálního Smithova modelu vlastnictví jako hlavní kategorie, kdy změny ve vlastnických vztazích přichází skrz rozšiřování kapitalismu. (7) Vládní regulace představují průniky cizích sil do soukromého vlastnictví jakožto způsoby společenské obnovy. (8) Kritika procesu transformace je právní/politicko-ekonomický nexus, který sám o sobě prodělává transformaci obou, avšak není to o morálním ani právním společenském dohledu. (9) Formy vlastnictví se vztahují k formám trhu a k obchodním organizacím, jak jsou brány např. moderní korporace a naopak. (10) Přístupy lidí vůči specifickým vlastnickým a nevlastnickým uspořádáním a určitým materiálním statkům hluboce ovlivňují formování jejich společenských identit, když má systém společenský význam.

Yifeng (2008) uvádí, že Marxův teoretický systém vlastnických práv obsahuje sérii významných tvrzení: (1) Soudní vztah, který zahrnuje vztah vlastnických práv, je vztahem mezi dvěma vůlemi, které zrcadlí ekonomický vztah. (2) Vlastnická práva jsou právním výrazem vztahů produkce. Marx dokázal, že vlastnické vztahy studované právními vědami jsou v podstatě vztahy produkce studované ekonomickou vědou. Coase neměl žádné představy o produkčních vztazích a ani nezkoumal žádný vztah mezi vlastnickými, výrobními nebo ekonomickými vztahy, pouze se držel tématu vlastnických práv, což mu ovšem neumožnilo odhalit podstatu vztahů a systém vlastnických práv. (3) Vlastnické právo je právní reprezentací vlastnických vztahů. Marx objevil, že vlastnická práva v zákoně jsou právní formou vlastnictví, právní reprezentace určitých vlastnických vztahů a dané občanské právo není nic víc než výraz určitého vývoje vlastnictví. Coase studoval vlastnická práva pouze v zákoně, ale nikoli v ekonomických vztazích, a proto nemohl zjistit, že vlastnická práva jsou právní reprezentací vlastnictví. (4) Vlastnictví a vlastnická práva mají svoji vlastní historii a předpokládají různé formy. (5) Vlastnická práva obsahují různá zákonná práva ve vztahu k vlastnictví.

Vlastnická práva nastudovaná Marxem obsahují vlastnické právo, právo k majetku, právo užívat, právo ovládat, právo výkonu, právo poptávky, právo k dědictví a právo neporušitelnosti. Marx všeobecně a důkladně analyzoval každé právo kryté vlastnickými právy a odhalil podstatu každého práva spojeného s vlastnictvím (Yifeng, 2008).

Podle interpretace volné směny by Coaseho teorém vypadal takto: původní alokace zákonných vlastnických práv neovlivňuje ekonomickou efektivitu tak dlouho, dokud může probíhat volná směna. Podle interpretace transakčních nákladů by byl Coasův teorém zněl: původní alokace zákonných vlastnických práv neovlivňuje ekonomickou efektivitu tak dlouho, dokud jsou transakční náklady nulové. Podle interpretace dokonalé konkurence by byl měl Coasův teorém tuto podobu: původní alokace zákonných vlastnických práv neovlivňuje ekonomickou efektivitu tak dlouho, dokud můžou probíhat směny na dokonale konkurenčním trhu. Coasovo tvrzení o vztahu mezi vlastnickými právy a ekonomickou efektivitou, že dokud jsou vlastnická práva jasně oddělená, kapitalistická

tržní ekonomika je vždycky efektivní, není možné dokázat žádnými prostředky, dokonce ani Coasem nebo jeho následovníky (Yifeng, 2008).

Speciální pozornost si zaslouží Coaseho teorém: „*Za předpokladu nulových transakčních nákladů je výsledek tržního procesu nezávislý na počátečním rozdělení vlastnických práv.*“ (Zeman, 2012, s. 23). Coaseho teorém je možné interpretovat třemi způsoby: (1) Z pohledu svobodné směny: „*Původní alokace práv nemá vliv na efektivnost ekonomického systému, pokud tato práva mohou být volně směňována, resp. neefektivní alokace práv v důsledku právního systému bude vyléčena systémem svobodné a beznákladné směny.*“ (2) Z pohledu transakčních nákladů: „*Původní alokace práv nemá vliv na efektivnost ekonomického systému, pokud jsou transakční náklady nulové.*“ Nejedná se o realistický model, pouze o teoretickou konstrukci, která může sloužit jako benchmark oproti reálným situacím, nikoli jako popis reálného světa, což je v souladu i s Coaseho pojetím. Z praktického hlediska se tedy hovoří o minimalizaci transakčních nákladů s tím, že efektivní alokace zdrojů bude dosaženo nikoli přímým alokováním shora, nýbrž umožněním co nejjednodušší a nejhladší směny práv k nim přináležejícím. (3) Z pohledu tržních selhání: „*Původní alokace práv nemá vliv na efektivnost ekonomického systému, pokud tato práva mohou být směňována v prostředí dokonalé konkurence.*“ (Zeman, 2012, s. 35–36)

Coaseho ekonomické myšlení prodělávalo velmi zajímavý vývoj a on sám nebyl nikdy s termínem „Coaseho teorém“ nikdy spokojen, avšak obecně lze říci, že Coaseho analýza společných nákladů byla zobecněním a rozšířením jeho teorie firmy, která ovlivnila ekonomickou teorii v následujících směrech (Zeman, 2012, s. 38–39):

- 1) Zásadním způsobem akcentoval teorii vlastnických práv a jejich roli v reálném chování ekonomických subjektů.
- 2) Interpretoval ekonomickou efektivnost/paretovskou optimalitu ve světle omezení, která byla neoklasickými ekonomy ignorována.
- 3) Nabídl jiný úhel pohledu na teorii regulace a státu.

2. kategorie – autoři charakterizující vlastnictví jako privilegium, schopnost vyloučit ostatní ze spotřeby, možnost těžit aktiva a získávat jejich spotřebou zisk.

Systém vlastnických práv formuje základ pro veškeré tržní směny. Pokud nejsou vlastnická práva jasně definovaná, způsobí tržní selhání. Význam vlastnických práv je tedy ústředním jazykem ekonomie (Cole–Grossman, 2002).

Bromley definuje vlastnické právo jako nárok na tok výsad, které bude stát ochoten chránit prostřednictvím stanovení povinností ostatních, kteří mohou o tyto výhody usilovat, nebo je naopak nějakým způsobem narušovat. Podle Umbecka mohou vlastnická práva k majetku existovat jen tak dlouho, dokud ostatní lidé souhlasí s jejich respektováním, nebo tak dlouho, dokud může vlastník důrazně vyloučit ty, co s jejich respektováním nesouhlasí. Podle Barzela vytváří existence krádeží jasný rozdíl mezi ekonomickými a zákonnými právy a rovněž zdůrazňuje, že ekonomická práva nikdy nejsou absolutní. Zloději totiž nemají zákonné právo nad tím, co kradou, přestože jsou schopni to konzumovat, vyloučit z toho ostatní, získat z toho příjem a odcizit to. Každá z těchto

způsobností je atributem vlastnictví. Nedostatek právnických práv tedy může snížit hodnotu těchto schopností, ale nemůže je negovat (Cole–Grossman, 2002).

Schmid prohlašuje, že vlastnictví buď je společenská skutečnost, nebo to není žádná skutečnost. V Umbeckově schématu jsou vlastnická práva vymezena fyzickými charakteristikami držitelů (namísto ekonomické efektivity). V jeho pojetí byla úplně první pustina, nebo další standardní příčiny alokace vlastnických práv (Cole–Grossman, 2002).

Bromley a Cernea definují vlastnická práva jako právo na výhodný pramen, který je pouze tak bezpečný jako povinnost ostatních respektovat podmínky, které pramen chrání. Vlastnická práva tedy zahrnují institucionální problémy, které souvisí s lidským chováním při vykořisťování určitého zdroje. Vlastnická práva také souvisí s širšími otázkami ekonomického růstu, demokracie, politické a ekonomické svobody jednotlivců a environmentálních zájmů v řadě rozvojových zemí. Bromley definuje vlastnická práva jako závazek k výhodnému prameni, kdy stát souhlasí, že jej bude ochraňovat skrz přidělování povinností ostatním, kteří mohou konvertovat nebo nějak do proudu zasahovat. Furubotn a Pejovich vlastnická práva chápou jako sankcionované vztahy chování mezi lidmi, které se objevují díky existenci statků a týkají se jejich užití (Prasad, 2003).

Hodnota vlastnického práva vlastní práce je měřena získanými statky, když je právo směňováno. V konkurenčních podmínkách bude získána plná hodnota, která musí být alespoň ekvivalentem toho, co může jedinec získat při soběstačné produkci. Dokud vlastnictví vlastní práce existuje, má jedinec právo zřídit nezávislou produkční jednotku nebo firmu (najímaní vlastnického práva práce ostatních). Jedinci jsou všeobecně chráněni proti nerovné směně, pokud existuje řada potenciálních kupců, prodejci práce mají svobodu volby mezi kupujícími a jakýkoli jedinec má svobodu vytvořit firmu (pokud je vyjednávání o platu vnímáno jako neuspokojivé). Vlastníci mají morální (resp. společenský) závazek, který přesahuje úvahy o nejlepšímu užití tak, jak jej určuje trh (Henry, 1999).

Problém se objevuje při specifikaci Lockovy pozice o odpovídajících vlastnických právech ve shodě s obecnou teorií. Nejprve, když zachováme Lockův argument, že všechny ekonomické vztahy jsou vsazené do obecnějšího přirozeného stavu, musejí vlastnická práva odpovídat souboru morálních hodnot již dříve ustavených bohem. Tato morální pravidla zahrnují i právo na živobytí a výhradu, že přisvojovatel vlastnictví musel dovolit pokračující plýtvání (nebo u nepřivlastněné půdy, že by mohla být nárokována někým jiným). To by mohlo naznačovat, že odpovídající vlastnická práva jsou konzistentní s triviálním stylem produkce, ve kterém by si jednotliví vlastníci (farmáři, řemeslníci) užili titul výrobního vlastnictví a produkt tohoto vlastnictví, ale kde by se nemohla vyvíjet mzda za vykonanou práci. Proč by měla existovat mzda za práci, pokud vlastnické nároky někoho nezakazují nároky jiných? Potenciální pracovníci by jednoduše mohli nárokovat neužívanou zemi, dokud by nebyli nuceni pracovat pro ostatní, avšak Locke ve svých standardech pro vznik občanské (resp. vlastnické) společnosti nátlak vylučuje (Henry, 1999).

Vlastnictví je vylučující, což lze ilustrovat na následujícím příkladu. Pokud *x* náleží subjektu A, pak ti, kdo nejsou subjektem A, nemůžou využívat *x* bez dovození subjektu A. Ostatní jsou tedy vyloučeni z unilaterálního dobrovolného užití *x*, které subjekt A užívá

v okamžiku svého počátečního pořízení x. Subjekt A je zodpovědný, stává se autoritou při užívání x a jako autorita může vyloučit ostatní, kteří by mu používáním x chtěli konkurovat. Vlastnictví je úzce spojeno s negativními právy. Něco vlastnit znamená, že se ostatní nemají přibližovat. Pokud vlastník nedovolí ostatním přiblížit se, jsou nuceni se držet dál. Jakákoli tvrzení o právech k věcem jsou tvrzení o tom, co bychom měli dělat ve vzájemných vztazích s těmito věcmi. Práva umožňují stanovit moment, kdy ustát v určité činnosti. Práva náleží vůli vlastníka, což je v takovém případě více než vůle ostatních. Nabytí věci je tedy začátkem vlastnických práv. V průběhu činností používáme věci, a pokud to už nedělá nikdo jiný, můžeme věci užívat a trvat a právu v možnosti jejich využití (Narveson, 2010).

Vlastnická práva konkretizují pravidla pro rozdělení příjmu a v plánovaných ekonomikách jsou příjmová práva velmi ohrožena hierarchií vládní příslušnosti (Walder, 1992).

3. kategorie – autoři kladoucí absolutní důraz na ochranu vlastnictví, odolnost proti vyvlastnění a svobodné obchodování s vlastnickými právy.

Flikschuh vysvětluje rozdíly mezi Lockovým a Kantovým přístupem k vlastnictví a přirozenému stavu. Kant říká, že Lockův přístup je chybný ve dvou bodech, a to v myšlence, že vlastnická práva značí přímý vztah mezi subjektem a objektem, a v předpokladu, že unilaterální akt empirické akvizice (stejně jako akt investování něčí práce do nějakého objektu) může vytvořit právoplatný nárok. Kant trvá na tom, že k věcem jako takovým nemůžou být žádná práva. Pro Kanta jsou práva vztahem mezi lidmi, kdy neexistuje žádné přímé právo k věci. Všechny takové vztahy, pokud jsou hodny jediného přirozeného práva, kterým je autonomie, musí být založeny nikoli na unilaterální, ale obecné vůli, jejíž úplnou existenci vlastnických práv alespoň prozatímně předpokládá republikánský stát. Zatímco pro Locka jsou vlastnická práva vytvořena hned, jakmile se něčí práce spojí s přírodními zdroji, pro Kanta nutnost možnosti vlastnit naznačuje podmínku, ve které převládá vzájemná povinnost respektu k vlastnictví ostatních. Tato lidská práva jsou praktickou aplikací Kantova univerzálního principu práva, že jakákoli činnost je správná, pokud může existovat v souladu se svobodou druhých a se všeobecným zákonem, nebo pokud při maximální svobodě volby může existovat v souladu se svobodou všech a se všeobecným zákonem. Podstatným ovšem je, že Kantova vlastnická práva jsou založena na vztazích mezi lidmi (spíše než lidmi a věcmi) a na rozdělení mezi provizorní a konečná práva (Ellis, 2006).

Soukromé vlastnictví obhajováno jako podmínka možného lidského úřadu. Vlastnictví z minimalistického pohledu představuje konstitutivní prvek osobnosti. To ovšem neplatí pro Kantův pohled na vlastnictví. Ačkoli Kant v některých případech tvoří robustní pragmatické případy k respektování vlastnických práv skrze politické změny, nevytváří případy pro nějaké základní právo k vlastnictví. Kantův přímý argument na předmět, chybnou dedukci, jen odvozuje nutnost možnosti vlastnických práv. Namísto toho pro Kanta by vlastnická práva měla být prozatímně respektována, protože takový respekt slouží dalším základním zájmům spolu se zájmem o politickou stabilitu. Kant dokázal, že vlastnictví majetku musí být možné, a nyní už pouze stanovuje rozdíly mezi přirozenými

a pozitivními právy, přičemž pouze přirozené právo dokáže zaručit svobodu ve smyslu autonomie (tj. svobodu ostatních vytvářející volbu pro jednoho). Kant dokazuje, že vlastnická a osobní autonomie spolu koexistují a nikdo nemusí uznávat vlastnictví někoho jiného bez záruk, že jeho vlastnictví bude uznáno na oplátku (Ellis, 2006).

Furubotn a Pejovich (1972) upozorňují, že vlastnická práva nepoukazují na vztahy mezi lidmi a věcmi, ale spíše na schválené behaviorální vztahy mezi lidmi, které sestávají z existence věci a týkají se jejich použití. Přidělování vlastnických práv stanovuje normy chování s respektem ke všem věcem a každý člověk je v interakcích s ostatními lidmi musí zachovávat, nebo nést náklady z nezachování.

Ekonomie je v podstatě studie o vlastnických právech vůči vzácným statkům, přičemž alokace vzácných statků ve společnosti je přidělování práv k využívání zdrojů. Otázkou ekonomie je, jak by měly být určovány ceny a jak by měla být definována a směřována vlastnická práva a za jakých podmínek (Furubotn–Pejovich, 1972).

Vhodně definovaná vlastnická práva tvoří počáteční bod, ze kterého můžou vycházet kontrakty. Pokud si jsou jedinci jistí, o čem je původní právní režim, určitě budou schopni rozlišit, které smlouvy jsou pro ně racionální a které nikoli. Pokud jsou vlastnická práva zcela jasná (nebo jsou nejasná, ale jejich vyjasnění není nákladné), jednoduše to povede ke konci příběhu. Ale pokud jsou vlastnická práva definovaná špatně, prvotní rozdělení a původní a konečná užitečnost bude nejistá a strany budou ochotny podstoupit potenciálně nákladné činnosti, které jim pomohou určit způsob individuálně racionálních a vzájemně prospěšných obchodů (Robson–Skaperdas, 2008).

Ayau (2006) popisuje obchod jako fundamentální manifestaci vašich vlastnických práv. Když nemůžete mírumilovně obchodovat vlastnická práva, protože vás někdo omezuje silou z důvodů nesouvisejících s ochranou rovných práv ostatních, nejste pak jedinými vlastníky svého majetku.

Waldron odkazuje na Lockovu teorii vlastnických práv jako něco poskytující odolnosti proti vyvlastnění. V rámci tohoto pojetí je vlastnictví chráněno v rozsahu až do rezolutního vyvlastnění se zakázanou kompenzací. Locke tvrdí, že vlastnické právo, spolu s právy k životu a svobodě, je základem veškeré politické morálky. Souhlasí s tím, že majetek nemusí být vlastněn, dokonce ani kvůli obecnému zájmu, v občanské společnosti bez vlastníkov souhlasu (Stevens, 1996).

Podle Smithe je ochrana vlastnických práv proti vyvlastnění spoluobčany nebo státem důležitou podmínkou pro povzbuzení jedinců, aby investovali a akumulovali kapitál, který by měl nazpět povzbudit ekonomický růst. V rámci otevřeného přístupu, kde nikdo nemá zákonné právo kohokoli vyloučit z užívání zdroje, nikdo zdroj nevlastní, takže externí náklady v podmínkách, kdy dostupnost zdroje klesá, nejsou internalizovány jednotlivými uživateli. Zřejmě a přímočaré řešení otevřeného přístupu je vytvořit a rozdělit soukromé vlastnictví, skrze které mohou být externality internalizovány ve větším rozsahu. Ve stavu dokonalého soukromého vlastnictví získávají vlastníci veškeré výnosy ze svých rozhodnutí a nesou odpovídající náklady na vyloučení dalších lidí z využívání jejich zdroje, takže čelí silným motivacím optimálního užití aktiv a jejich údržbě a investicím. Navíc jsou soukromá vlastnická práva opěvována, protože zdroje řízené tímto

režimem jsou přenositelné na ostatní např. prodejem, darem, nebo za společně odsouhlasených podmínek (Xu, 2013).

4. kategorie – autoři zabývající se například transakčními náklady spojenými s vlastnickými právy, vyjednávací efektivitou, pobídkami investic, sběrem informací, smluvními vztahy, filozofickými a právními přístupy k vlastnickým právům.

Teorie směny se do značné míry opírá o implicitní předpoklad, že vlastnická práva existují a jsou prosazována bez nákladů. Jako nadstavbu Coasovy eseje o společenských nákladech Demsetz poukázal na to, že ve světě pozitivního prosazování a ostatních transakčních nákladů existence vynutitelných soukromých vlastnických práv umožňuje, aby se rozhodovalo o alokaci zdrojů bilaterálně namísto multilaterálně. Protože bilaterální dohody jsou v oblasti transakcí méně nákladné než multilaterální, Demsetz tvrdil, že systém směnitelných vlastnických práv poskytuje atraktivní základ pro ekonomizaci nákladů na alokaci zdrojů ve společnosti. V případě absence obchodu systém s prosazovanými vlastnickými právy může snížit zdroje, které jedinci obětují raději konfliktům než jejich rozdělení (Skogh–Stuart, 1982).

Podle Schmitze je podstatný konflikt mezi *ex ante* a *ex post* vlivy na vlastnické struktury. Standardní teorie vlastnických práv předpokládá *ex post* vyjednávací efektivitu, proto *ex ante* pobídky investic vytváří vlastnické vzory. Schmitz podporuje naše chápání role asymetrických informací v ovlivňujících vlastnických vzorech. Na rozdíl od Schmitze spíše než odhalování informací investujícím agentům poté, co je o investici rozhodnuto, umožňujeme odkrýt informace před investováním, a tedy během *ex post* vyjednávání mít symetrické informace. Toto slouží ke zvýraznění *ex ante* motivací ke sběru informací v modelech vlastnických práv (Mohan, 2014).

Andolfatto (2001) vystihuje podstatu vlastnických práv: to, co obvykle sledujeme, je přesně to opačné. Nezadatelná vlastnická práva jsou často zneužívána vládou skrze škálu vládních omezení.

Eswaran a Neary (2014) říkají, že analytické výsledky poskytují základ pro tvrzení, že lidé by měli být naprogramováni přírodou, aby uplatňovali vlastnická práva, i když propůjčují svoji práci, nebo jsou prvními vlastníky. Větelci, kteří se na scéně objevili až po prvotním vlastnictví, poté co byla objektu propůjčena něčí práce, stanoví za objekt nižší hodnotu. „Právoplatný“ vlastník tedy vynaloží více úsilí při ochraně nároků než větelec, jenž si je dělá, ačkoli by na tom oba měli být stejně. Přirozená vlastnická práva tedy svazují zbytek světa v tomto rozsahu. V evolučním nastavení prvotního vlastnictví a výroby skrze práci byl stvořen silnější smysl vlastnických práv vlastníků/výrobce než u nevíтанého návštěvníka. Transakční náklady spojené s připsáním vlastnických práv nebudou zanedbatelné vzhledem k tomu, že žadatelé mají možnost zapojit se do rozptýlených distribučních soutěží. Z uvedeného vyplývá, že agenti uplatňují vlastnická práva nad tím, co získali, a rovněž rozeznávají vlastnická práva ostatních nad tím, co získali oni. Toto je konsistentní s teoretickým výsledkem, že výběr rozvinul preference způsobem, který svazuje jedince, aby respektovali vlastnická práva ostatních. Konečně Tullock tvrdil, že iracionální ztráta náklady může být prostředkem, skrze který mohou

být vlastnická práva chráněna. Tento model poskytuje evoluční základ jak pro doktrínu prvotního vlastnictví, tak Lockovu pracovní teorii vlastnických práv, která jsou zásadními ingrediencemi filozofických a právních přístupů k vlastnickým právům.

Pevně závislá a daná podstata nových technologií poskytuje několik lekcí z teorie vlastnictví. Výchozím bodem je, že vzdělání týkající se vlastnictví by se mělo posunout nad Coaseho přístup, který se zaměřuje na transakční náklady související s vyjednáváním, a místo toho se zaměřit na technické závislosti jako klíčový determinant vlastnických mezí. Baldwin podotýká, že vlastnická práva jsou nutně narušená v rámci modulů v beztransakčních zónách. Navíc vlastnická práva umožňují hodnotné věci vlastnit v rámci takovéto zóny bez narušení tak dlouho, jak technologie dovolí. Jeden z hlavních předpokladů tržně orientovaného systému vlastnických práv, který Coase představil, byl pro právní systém, aby vzniklo tak jasné vymezení práv, na jehož základě může transfer a rekombinace práv proběhnout skrze trh. Vlastnická práva tedy musí mít jasné definované hranice, což Ostrom považuje za jedinou definující charakteristiku instituce „společného vlastnictví“ (Yoo, 2012).

Obecněji řečeno, když strany spoluvlastní stejný majetek a nemůžou se ho zbavit nebo vylepšit bez jednohlasné shody ostatních vlastníků, jsou v něm lapeni, pouze s malou hodnotou získanou z částečného souhlasu. Situace je lehce odlišná, když je problémem získání menších částí vlastnictví od jednotlivých vlastníků a jejich sestavení do větších bloků. Dílčí sestavy mohou přinést nějakou hodnotu tak, že selhání při dosahování jednohlasnosti nevezme hodnotu při neúplném souhlasu všem. Navíc pokud není požadována jednohlasnost, blafování je mnohem více odsouzené k nezdaru. Riziko, že strana může být z dohody vynechána, totiž této straně může dát silnější motiv k prodeji. Redefinování rozsahu vlastnických práv není jediným způsobem, jak adresovat problémy spojené se zasahováním. Coaseho teorém ukázal, jak mohou být práva přerozdělena pomocí smluv namísto vlastnictví. V tomto případě ale podstata problému pramení nikoli z přímých externalit, ale z neschopnosti zaznamenat informace nutné k řešení vzájemných vztahů. To vyžaduje alternativní přístup, který řeší koordinace problémů tak, že potřebné informace, které umožní reorganizaci nároků, činí mnohem viditelnější, a tedy smluvně závaznější. Vlastnictví se místo nastavení rozsahu práv ke zprostředkování vztahů přímo mezi majiteli může zaměřit na poskytování stavebních bloků, potřebných k realokaci těchto práv smluvně, vlastníkům. Realokace práv skrze decentralizované rozhodování přináší množství výzev. Základním problémem je, že většina těchto návrhů představuje stav, kdy uživatelé budou za přístup ke zdroji muset zaplatit. Toto překonfigurovalo pohled na vlastnictví a vysvětluje, proč se pravá vlastnická práva ve škále možností objevují tak pomalu. Tímto poukazují na novou agendu pro nutné prvky ve správně artikulovaném vlastnickém režimu (Yoo, 2012).

Firmin-Sellers (1995) uvádí, že vlastnická práva jsou prosazována, když aktéři vlastní dostatek informací, několik jedinců nebo skupin tlačí na alternativní definice vlastnických práv, držitelé práv mají přístup k adjudikatorním institucím a tyto instituce jsou podporovány donucovací autoritou státu. Produktivní potenciál soukromých vlastnických práv a obvyklá držba půdy závisí na politických institucích, prostřednictvím nichž jsou vlastnická práva definována a prosazována.

Závěr

Z rozsáhlého a dlouhodobého výzkumu vyplynulo, že v České republice nejsou prezentovány výsledky výzkumu tuzemských autorů v této zkoumané problematice.

Je patrné, že převážná většina autorů svůj výzkum realizuje v dlouhodobě stabilních, liberálně tržních podmínkách, tedy s vysokou mírou stability právní jistoty vlastnických práv. Naopak se potvrdila nezkušenost s výzkumem vývoje vlastnických práv v centrálně řízených ekonomikách a výzkumem jejich transformačních procesů z centrálně řízené ekonomiky s maximální regulací soukromého vlastnictví na ekonomiku liberálně tržní s maximální jistotou vlastnického práva. To dokládá množství autorů, kteří preferují alokaci zdrojů, schopnost vyloučit ostatní ze spotřeby, možnost těžit aktiva, transakční náklady, vyjednávací efektivitu, smluvní vztahy, užívání zdrojů vlastníkem apod., zatímco jistotu vlastnického práva, ochranu vlastnictví, odolnost proti vyvlastnění apod. preferuje úzká skupina autorů.

Výzkum rovněž prokázal, že většina současných ekonomických teorií stejně více či méně vychází ze základů starého římského práva: *usus* = právo užívání k statku, „*abusus*“ = právo na změnu statku, *usus fructus* = právo vlastníka k výnosům vyplývajících z užívání statku a *venditio* = právo vlastníka převádět užívací práva ke statku na jiný subjekt.

Závěrem autor tohoto článku považuje za nutné uvést, že v dobré víře a v rámci pozitivního očekávání rovněž podlehl klamnému přesvědčení, že demokraticky nastavená vlastnická práva v České republice po roce 1989 jsou neměnná, proto se dlouhé období řadil do první kategorie autorů, kteří akceptují neoklasické pojetí s tím, že struktura vlastnických práv vytváří efektivní alokace zdrojů. Tito autoři identifikují několik základních premis, jako je univerzalita, exkluzivita, přenositelnost, vynutitelnost apod. Silný vliv eroze právní jistoty standardních vlastnických práv v ČR v posledních letech vytříbil autorovo vnímání priorit, proto je autor nyní jednoznačným zastáncem třetí kategorie, tedy autorů, kteří kladou důraz na ochranu vlastnictví, odolnost proti vyvlastnění a svobodné obchodování s vlastnickými právy.

Literatura

- Alchian, A. A., Demsetz H. (1973). The Property Right Paradigm. *Journal of Economic History*, 33(1), 16–27, <https://doi.org/10.1017/s0022050700076403>
- Andolfatto, D. (2002). A Theory of Inalienable Property Rights. *Journal of Political Economy*, 110(2), 382–393, <https://doi.org/10.1086/338742>
- Ayau, M. F. (2006). Property Rights and the General Theory of Exchange: Frequently Neglected Implications of the Division of Labour and the Law of Comparative Advantage. *Economic Affairs*, 26(1), 48–53, <https://doi.org/10.1111/j.1468-0270.2006.00612.x>
- Besley, T. (1995). Property Rights and Investment Incentives: Theory and Evidence from Ghana. *Journal of Political Economy*, 103(5), 903–937, <https://doi.org/10.1086/262008>
- Cole, D. H., Grossman, P. Z. (2002). The Meaning of Property Rights: Law versus Economics? *Land Economics*, 78(3), 317–330, <https://doi.org/10.2307/3146892>
- Conybeare, J. A. C. (1980). International Organization and the Theory of Property Rights. *International Organization*, 34(3), 307–334, <https://doi.org/10.1017/s0020818300032355>

- Ellis, E. (2006). Citizenship and Property Rights: a New Look at Social Contract Theory. *Journal of Politics*, 68(3), 544–555, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2006.00444.x>
- Eswaran, M., Neary, H. M. (2014). An Economic Theory of the Evolutionary Emergence of Property Rights. *American Economic Journal: Microeconomics*, 6(3), 203–226, <https://doi.org/10.1257/mic.6.3.203>
- Faraci, D. (2014). Do Property Rights Purppose Scarity? *Journal of Business Ethics*, 125(3), 531–537, <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1866-0>
- Firmin-Sellers, K. (1995). The Politics of Property Rights. *American Political Science Review*, 89(4), 867–881, <https://doi.org/10.2307/2082514>
- Furubotn, E. G., Pejovich S. (1972). Property Rights and Economic Theory: a Survey of Recent Literature. *Journal of Economic Literature*, 10, 1137–1162.
- Henry, J. F. (1999). John Locke, Property Rights, and Economic Theory. *Journal of Economic Issues*, 33(3), 609–624, <https://doi.org/10.1080/00213624.1999.11506188>
- Jongwook, K., Mahoney, J. T. (2005). Property Rights Theory, Transaction Cost Theory, and Agency Theory: an Organizational Economics Approach to Strategic Management. *Managerial and Decision Economics*, 26(4), 223–242, <https://doi.org/10.1002/mde.1218>
- Leblang, D. A. (1996). Property Rights, Democracy and Economic Growth. *Political Research Quarterly*, 49(1), 5–26, <https://doi.org/10.1177/106591299604900102>
- Mayhew, A. (1985). Dangers in Using the Idea of Property Rights: Modern Property Rights Theory and the Neo-classical Trap. *Journal of Economic Issues*, 19(4), 959–966, <https://doi.org/10.1080/00213624.1985.11504447>
- Mohan, V. (2014). A Note on the Property Rights Theory and the Ex Ante Value of information. *Bulletin of Economic Research*, 66(2), 205–215, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8586.2011.00412.x>
- Narveson, J. (2010). Property and Rights. *Social Philosophy and Policy*, 27(1), 101–134.
- Prasad, B. C. (2003). Institutional Economics and Economic Development: the Theory of Property Rights, Economic Development, Good Governance and the Environment. *International Journal of Social Economics*, 30(5/6), 741–762, <https://doi.org/10.1108/03068290310474120>
- Riker, W. H., Sened, I. (1991). A Political Theory of the Origin of Property Rights: Airport Slots. *American Journal of Political Science*, 35(4), 951–969, <https://doi.org/10.2307/2111501>
- Robson, A., Skaperdas, S. (2008). Costly Enforcement of Property Rights and the Coase Theorem. *Economic Theory*, 36(1), 109–128, <https://doi.org/10.1007/s00199-007-0268-x>
- Samuels, W. J. (1999). Theories of Property. *Journal of Economic Issues*, 33(1), 183–188, <https://doi.org/10.1080/00213624.1999.11506141>
- Skogh, G., Stuart, Ch. (1982). A Contractarian Theory of Property Rights and Crime. *Scandinavian Journal of Economics*, 84(1), 27–40, <https://doi.org/10.2307/3439777>
- Stevens, J. (1996). The Reasonableness of John Locke's Majority: Property Rights, Consent, and Resistance in the Second Treatise. *Political Theory*, 24(3), 423–463, <https://doi.org/10.1177/0090591796024003007>
- Walder, A. G. (1992). Property Rights and Stratification in Socialist Redistributive Economies. *American Sociological Review*, 57(4), 524–539, <https://doi.org/10.2307/2096099>
- Xu, G. (2013). Property Rights, Law, and Economic Development. *Law and Development Review*, 6(1), 117, <https://doi.org/10.1515/ldr-2013-0004>

- Yifeng, W. (2008). Theory of Property Rights: Comparing Marx with Coase. *Social Sciences in China*, 29(2), 5–17, <https://doi.org/10.1080/02529200802091201>
- Yoo, Ch. S. (2012). Beyond Coase: Emerging Technologies and Property Theory. *University of Pennsylvania Law Review*, 160.
- Zeman, K. (2012). *Ronald Harry Coase: Zakladatel Law and Economics*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1871-8.